

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی
رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

گروه علوم انسانی

مصوب چهارصد و هفتاد و هفتمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۰

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

گروه: علوم انسانی
رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دوره: کارشناسی ارشد علوم اسلامی
کمیته تخصصی: الهیات و معارف اسلامی
گرایش:
کد رشته:

شورای گسترش آموزش عالی در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۰ براساس طرح دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم‌الاجرا است.
الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین تأسیس می‌شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می‌باشند.
ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۰ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است.

ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رأی صادره چهارصد و هفتاد و هفتمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۰
در خصوص برنامه آموزشی کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

- (۱) برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی که از طرف گروه علوم انسانی پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رأی صادره چهارصد و هفتاد و هفتمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۰ در مورد برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مصطفی معین
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

دکتر حسن خالقی
دبیر شورای گسترش آموزش عالی

فصل اول: مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد علوم اسلامی
در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

۱. مقدمه:

مقطع کارشناسی علوم اسلامی اولین دوره تحصیلات تکمیلی بعد از دوره کارشناسی علوم اسلامی است که با ضوابط ویژه‌ای به جذب تعدادی از فارغ‌التحصیلان ممتاز مقطع کارشناسی اقدام می‌کند و با ارائه دروس دانشگاهی و حوزوی و تلفیقی از این دو نظام آموزشی آنان را برای ورود به مقطع دکتری علوم اسلامی و رسیدن به اهداف بلند دانشگاه آماده می‌سازد لذا دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق این دانشگاه با توجه به نیازهای علمی عصر حاضر و با توجه به ویژگیهای ثبت حوزه و دانشگاه و ضرورتهایی که در عرصه‌های علمی این عصر وجود دارد و نیز مجموعه منابع حوزوی و دانشگاهی به منظور تربیت نیروهای متخصص با توجه به نیازهای جامعه تدوین گردیده است. ضرورت پایه‌ریزی چنین رشته‌ای را این واقعیت روشن می‌سازد که معمولاً هر یک از نظامهای آموزشی حوزه و دانشگاه در کنار امتیازات و نکات قوت فراوانی که دارد دارای کاستیهایی نیز می‌باشد که با توجه به حجم دروس و تنوع آنها تلاش شده این کاستیها در این برنامه به حداقل برسد.

۲. اهداف:

- هدف از تشکیل و راه‌اندازی این رشته در مقطع کارشناسی ارشد عبارت است از:
- ۱-۲. تکمیل توانمندیهای علمی و قابلیت‌های پژوهشی دانشجویان مقطع کارشناسی در دروس فقه و اصول که از طریق گذراندن متون تخصصی فقه و اصول و آشنایی با مبانی استنباطی احکام و فقه استدلالی آمادگی لازم را برای ورود به دوره عالی نظام آموزشی حوزه و دکترای علوم اسلامی به دست آورند.
  - ۲-۲. تربیت و تأمین مدرسان شایسته در فقه و اصول فقه برای تدریس در حوزه‌های علمیه و دوره‌های کاردانی، کارشناسی دانشگاهها و مراکز علمی کشور.
  - ۳-۲. پرورش متخصصانی متعهد در مبانی اصولی و فقهی که با مطالعه و پژوهش در این عرصه بتوانند بستر لازم را برای ورود به عرصه استنباط احکام شرعی فراهم نمایند.
  - ۴-۲. ایجاد زمینه برای ورود به مقطع دکتری علوم اسلامی و نیز پرورش افراد متعهد جهت تکمیل کادر هیأت علمی دانشگاهها و مراکز آموزشی و پژوهشی کشور.
  - ۵-۲. آشنایی با سایر علوم مورد نیاز یک دین پژوه از قبیل قواعد فقه، آیات الاحکام، دیدگاههای فقهی و اصولی مذاهب اسلامی دیگر، علم و رجال و غیره.

۳. طول دوره و شکل نظام:

طول مقطع کارشناسی ارشد علوم اسلامی با احتساب زمان تدریس دروس حوزوی ۴ سال است و دروس به صورت واحدی ارائه می‌شود، زمان تدریس هر واحد نظری ۱۶ ساعت و هر واحد عملی ۳۲ ساعت در طول یک نیمسال تحصیلی است.

۴. برنامه درسی دوره:

برنامه دوره کارشناسی علوم اسلامی در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی ۱۱۲ واحد به شرح زیر است

الف. دروس حوزوی	۸۰ واحد (به شرح ضمیمه)
ب. دروس اختصاصی	۲۸ واحد
ج. پایان نامه	۴ واحد

۵. نقش و کارایی:

فارغ التحصیلان این مقطع می‌توانند با کسب مهارت‌های لازم و تخصص در رشته مورد نظر ضمن آمادگی برای ورود به مقطع دکتری علوم اسلامی، در زمینه‌های پژوهشی و تدریس در مراکز علمی و آموزشی کشور به ایفای نقش بپردازند و با تکیه بر مبانی قوی مبلغان شایسته‌ای برای ترویج اندیشه ناب اسلامی در داخل و خارج کشور باشند. دانش آموخته این رشته با شیوه‌های علمی و اجتهادی فقه و اصول برای استخراج احکام اسلامی از منابع اصیل آن آشنا شده و اجماً با تمام علوم و معارفی که با استنباط احکام ارتباط دارند آشنا می‌شود همچنین می‌تواند استاد، مربی و محقق شایسته‌ای در زمینه احکام اسلامی و اهل نظر در حقوق اسلامی به ویژه مسائل جدید حقوقی اسلام باشد.

۶. ضرورت

شاید در ابتدا چنین به نظر برسد که با وجود رشته فقه و مبانی حقوق در بعضی از دانشگاه‌های کشور و نیز تدریس و کار عمیق فقه و اصول در حوزه‌های علمیه ایجاد چنین رشته‌ای ضرورت ندارد اما توجه به سرفصل‌های پیش‌بینی شده در این برنامه ضرورت راه‌اندازی آن را روشن می‌سازد؛ چه اینکه عناوین و دروسی که در این برنامه پیش‌بینی شده است با تمام اهمیت و ضرورتی که دارد در حوزه‌های علمیه به طور سنتی کمتر مورد عنایت است و از طرفی در دانشگاه‌ها با اینکه موضوعات مختلف در برنامه لحاظ می‌شود اما به شیوه‌های استنباطی در علم فقه و مسائل جدید فقهی بانکیه بر منابع اصیل استنباط احکام در اسلام توجه چندانی نشده است، لذا در هر یک از این دو نظام آموزشی کاستیهایی وجود دارد که برنامه پیشنهادی با عنایت به این خلأها و ضرورت پر کردن آن تدوین گردیده و برای پاسخگویی به مسائل و مشکلاتی که در عصر جدید فراروی جامعه اسلامی است طراحی شده است.

فصل دوم

جدولهای دروس

۱. دروس حوزوی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیشنیاز و زمان ارائه درس
			نظری	عملی	
۱	اصول فقه متوسط ۱	۴	۶۴	۶۴	
۲	اصول فقه متوسط ۲	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۳	اصول فقه متوسط ۳	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۴	اصول فقه متوسط ۴	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۵	اصول فقه متوسط ۵	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۶	اصول فقه متوسط ۶	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۷	فقه عالی ۱	۴	۶۴	۶۴	
۸	فقه عالی ۲	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۹	فقه عالی ۳	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۱۰	فقه عالی ۴	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۱۱	فقه عالی ۵	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۱۲	فقه عالی ۶	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۱۳	فقه عالی ۷	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۱۴	فقه عالی ۸	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۱۵	اصول فقه عالی ۱	۴	۶۴	۶۴	اصول فقه متوسط ۶
۱۶	اصول فقه عالی ۲	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۱۷	اصول فقه عالی ۳	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۱۸	اصول فقه عالی ۴	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۱۹	اصول فقه عالی ۵	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۲۰	اصول فقه عالی ۶	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
۲۱	اصول فقه عالی ۷	۴	۶۴	۶۴	به ترتیب
۲۲	اصول فقه عالی ۸	۳	۴۸	۴۸	به ترتیب
جمع:		۸۰ واحد			

* این جدول در جلسه ۲۸۱ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۷۳/۶/۶ برای برنامه کارشناسی ارشد علوم اسلامی ویژه دانشگاه علوم اسلامی رضوی به تصویب رسیده است.

۲. دروس تخصصی کارشناسی ارشد

۱-۲- دروس تخصصی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		پیشنیاز و زمان ارائه درس
			جمع	نظری	
۱	قواعد فقه ۱	۲	۳۲	۱۶	
۲	قواعد فقه ۲	۲	۳۲	۱۶	قواعد فقه ۱
۳	تاریخ تحلیلی فقه و اصول ۱	۲	۳۲	۱۶	
۴	تاریخ تحلیلی فقه و اصول ۲	۲	۳۲	۱۶	تاریخ تحلیلی فقه و اصول ۱
۵	آیات الاحکام ۱	۲	۳۲	۱۶	
۶	آیات الاحکام ۲	۲	۳۲	۱۶	آیات الاحکام ۱
۷	اصول فقه مقارن	۲	۳۲	۱۶	
۸	فقه مقارن ۱	۲	۳۲	۱۶	
۹	فقه مقارن ۲	۲	۳۲	۱۶	فقه مقارن ۱
۱۰	مبانی فقهی برخی از اصول قانون اساسی	۲	۳۲	۱۶	
۱۱	رابطه فقه با حقوق	۲	۳۲	۱۶	
۱۲	بررسی مسائل جدید فقهی به شیوه استنباطی	۲	۳۲	۱۶	
۱۳	کلیات رجال	۱	۱۶	۱۶	
۱۴	مصطلح الحدیث	۱	۱۶	۱۶	
۱۵	زبان خارجی	۲	۳۲	۱۶	
۱۶	پایان نامه	۴			
جمع:		۳۲ واحد			

* در مواردی که دانشجو در دوره کارشناسی در رشته فقه و مبانی حقوق تحصیل نکرده است پیشنیاز دروس از طرف گروه پیشنهاد و ارائه خواهد گردید.

فصل سوم

سرفصل دروس

اصول فقه متوسط (۱)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- حجیت قطع

- امارات

- ظواهر کتاب

- اجماع منقول

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

اصول فقه متوسط (۲)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشیناز: اصول فقه متوسط (۱)

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- شهرت فتوایی
- خیر واحد
- ادله حجیت خیر واحد

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

اصول فقه متوسط (۳)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه متوسط (۲)

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- اصول عملیه
- شک در تکلیف
- دوران امر بین حرام و غیر واجب
- دوران امر بین واجب و غیر حرام
- شک در مکلف به
- دوران امر بین حرام و غیر واجب، شبهه موضوعیه - شبهه محصوره

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

اصول فقه متوسط (۴)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه متوسط (۳)

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- (ادامه شک در مکلف به)
- دوران امر بین حرام و غیر واجب - شبهه غیر محصوره - شبهه حکمیه
- دوران امر بین واجب و غیر حرام

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

اصول فقه متوسط (۵)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه متوسط (۴)

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- ادامه شک در مکلف به

- دوران امر بین واجب و حرام

- استصحاب

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

اصول فقه متوسط (۶)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه متوسط (۵)

هدف: آشنایی با اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- شروط استصحاب
- تعارض استصحاب با بعضی از امارات
- تعارض استصحاب با قرعه
- تعارض استصحاب با سایر اصول عملیه
- تعارض دو استصحاب
- تعادل و تراجم

منابع درس:

- رسائل شیخ انصاری

فقه عالی (۱)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی (در محور بیع و شراء)

سرفصل:

- تعریفهای بیع و اشکالات آنها، بیع معاوضة - شش قول در معاطات، دلیل درستی معاوضة، معاوضة عقد لازم است -
ضمنی چیست - اباحه معوض چیست؟ معاطات چه پیامدهایی دارد؟ بیع یا صیغه: اگر دو نفر با عقد فاقد شرایط
معامله کنند وظیفه آنها چیست؟ الفاظ ایجاب و قبول، آیا عربی خواندن صیغه لازم است؟ - اگر چیزی با عقد فاسد
گرفته شود باید فوراً به مالک برگردانده شود.

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری

فقه عالی (۲)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: فقه عالی (۱)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی (در محور بیع و شراء)

سرفصل:

- مثلی و قیمی و نظریات مختلف - اگر مثل در مثلی، جز با بهای گرانتر یافت نشود - ضمان در مثلی چگونه است؟
اگر آنچه با عقد فاسد فروخته شود، قیمی باشد - روایت درباره اینکه اگر کالای تلف شده قیمی باشد - ضمان شدن
عین مال به چه معناست؟ غرامت پرداختی، از آن مالک است - شرایط دو طرفه معامله: ۱. بلوغ - خرید و فروش
کودک اعتبار ندارد - ۲. قصد ۳. موجب و قابل، باید معین باشد.

۳. اختیار - اکراهی که معاملات را بی اثر سازد، چیست؟

اگر کسی از روی اکراه معامله کند و سپس راضی شود - شرط چهارم در عقد اجازه مالک برای عبد - شرط پنجم عقد
- هر دو طرف باید مالک یا ماذون باشند - بیع فضولی و انواع آن - داستان عروه باریقی - روایات درستی بیع فضولی -
منکران درستی عقد فضولی به ادله اربعه استدلال کرده اند - اگر پیش از فروختن فضولی مانع او را منع کرده باشد - بیع
فضولی برای خودش در بیع فضولی ممکن است مالی، عین، یا ذمه باشد - بیع فضولی ممکن است عقدی یا معاطاتی
باشد.

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری - بیع

فقه عالی (۳)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: فقه عالی (۲)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی (در محور بیع و شراء)

سرفصل:

- اجازه - اجازه کاشف است یا ناقل؟ هر یک از طرفین عقد می تواند پیش از انشاء طرف دیگر عقد را باطل کند - یکی از شرایط اجازه آن است که قبلاً رد نکرده باشد - شرایط اجازه دهنده (مجیز) - منظور از فساد بیع - اگر کسی با اعتقاد به نادرست بودن معامله چیزی را بفروشد و بعد اشتباه او روشن شود - نظریات مختلف درباره آنچه اجازه داده می شود (مجاز)، اگر چند عقد بی در پی بر مال مجیز صورت گیرد احکام رد و تصرفات سازگار با مالک - حکم مالک با مشتری همان حکم مشتری با فضولی است - غرامت چیست؟ اگر فضولی مال خود را با مال دیگری با هم بفروشد - اگر مالک نصف خانه، نیمه نامعین آن را بفروشد - فروش چیزهای مالک شدنی و غیر آنها - تصرف در مال و جان دیگران - ولایت مستقل از آن علماست - ولایت مؤمنان عادل - مؤمنی که در غیاب حاکم می خواهد متصدی کاری شود باید عادل باشد - معنی آیه «لا تقر بامال الیتیم»

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری - بیع

فقه عالی (۴)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشیناز: فقه عالی (۳)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی

سرفصل:

شرایط عوض و معوض - انواع زمین و احکام آنها - زمین احیا شده پس از موات بودن - اجازه تصرف برای اثبات حق اختصاص از کجاست؟

فروش وقف - فروش وقف منقطع جایز است - فروش وقف در کجا جایز است تصرف در مالهای واقفی - اختلاف در جواز فروش وقف - صورتهایی که وقف را نمی توان فروخت صورتهایی که بیع وقف جایز است.

۱. اگر به گونه ای خراب شود که دیگر نتوان از آن استفاده کرد.
۲. اگر به گونه ای خراب شود که فایده چندانی نداشته باشد.
۳. اگر به گونه ای خراب شود که فایده اش نزدیک به صفر باشد.
۴. اگر فروش آن به سود موقوف علیه باشد.

۵. در صورت نیاز و ضرورت شدید برای موقوف علیه

۶. خود واقف فروش آن را به هنگام نیاز شرط کرده باشد.

۷. میان گروه موقوف علیه، اختلاف شدیدی پدید آید که احتمال نابودی مال وقف برود.

۸. اختلاف آنان مایه ضرر بزرگی شود.

۹. اختلاف آنان مایه فساد و خونریزی باشد - اسباب خارج شدن مال از حالت «ملک طلق»

الف: کنیزام ولد (صاحب فرزند) شود - در چند جا فروش ام ولد جایز است:

۱. در صورتی که جنایتی کند

۲. اگر حقی پیدا کند که مراعات آن لازم تر باشد، مانند اسلام

۳. مالکیت مولی بر این کنیز پس از مفلس شدن و محجور شدن او باشد

ب. مال، رهنی باشد - آیا اجازه مرتین کاشف است یا ناقل؟ اگر برده جنایت خطایی (از روی اشتباه) مرتکب شود بیع

او درست است.

شرایط عوضین:

۱. توانایی تحویل - اگر میان شرط بودن چیزی و مانع بودن آن شک کنیم.

آیا غرر در صلح هم می آید؟

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری - بیع

فقه عالی (۵)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: فقه عالی (۴)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی

سرفصل:

- مسئله: فروش برده فراری به تنهایی جایز نیست
- مسئله: فروش برده فراری با ضمیمه درست است
- مسئله: اندازه مثنی هم باید معین باشد
- مسئله: باید اندازه ثمن معین باشد
- مسئله: آیا اندازه گیری به روش غیر عادی جایز است - میزان شناخت مکیل و موزون چیست؟
- مسئله: اگر بایع اندازه کار را معین کند اندازه گیری جایز است
- مسئله: فروش پارچه و زمین بدون اندازه گیری جایز است
- مسئله: فروش بخشی از یک مجموعه متساوی الاجزا جایز است آیا فروش یک صاع از یک خرمن جایز است؟
- مسئله: اگر کالایی را قبلاً دیده باشد آیا اینک می توان به اوصاف قبلی آن اعتماد کند؟
- مسئله: آنچه آزمایش آن را فاسد می کند بدون آزمایش می توان فروخت
- مسئله: فروش مشک در نافع آهو جایز است
- مسئله: فروش مال مجهول و نامعلوم حتی با ضمیمه کردن مال معلوم جایز نیست
- مسئله: می توان مقدار تقریبی ظرف را از مجموع وزن کم کرد
- مسئله: فروش کالا با ظرف آن، در حالی که وزن مجموع روشن باشد جایز است
- مسئله: نجس (افزودن ساختگی بر قیمت جنس) جایز نیست
- مسئله: اگر مال کسی نزدش باشد که خودش هم از مصادیق مصرف آن است آیا می تواند برای خود بردارد؟
- مسئله: احتکار مواد خوراکی و حکم فقهی آن
- مسئله: آداب تجارت

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری

فقه عالی (۶)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی

سرفصل:

خيارات:

معنای خيار - بيع بر حسب اصل لازم است - انواع خيار (هفت یا چهارده نوع) خيار مجلس:

مسأله: اگر طرفین عقد یک نفر باشند، آیا خيار مجلس دارد؟

مسأله: موارد استثنایی خيار مجلس

مسأله: خيار مجلس از چه زمانی شروع می شود؟

مسأله: چه چیزهایی خيار مجلس را ساقط می کند

فرع: مورد عدم جواز شرط کردن خيار مجلس

مسأله: استناط خيار مجلس پس از عقد

مسأله: اگر کسی را مأمور انتخاب (فسخ یا ابقاء) کند

مسأله: یکی از مستقطات، جدا شدن متبايعان است.

مسأله: اگر به اکراه یکی از آندو را از مجلس بیرون برود، خيار مجلس چه می شود؟

مسأله: آیا پس از زوال اکراه خيار ادامه دارد؟

خيار حيوان:

مسأله: یکی از مستقطات این خيار تصرف است

مسأله: این خيار به مشتری اختصاص دارد

مسأله: کنیز با غیر آن تفاوتی ندارد

مسأله: آغاز این خيار از زمان عقد است و تا سه روز ادامه دارد

مسأله: دو شب، میان سه روز نیز در زمان خيار داخل است.

مسأله: مستقطات خيار حيوان: تصرف دال بر رضا

مسأله: تصرف از چهار جهت دلالت بر رضا می کند

مسأله: خيار می تواند متصل به عقد یا جدای از آن باد

مسأله: اگر زمان خيار نامعلوم باشد یا مدتی ذکر نشود عقد باطل است.

مسأله: آغاز این خيار، زمان عقد است.

مسأله: می توان خيار را برای اجنبی قرارداد. (۲۰)

مسأله: می‌توانند خیار را معلق به کسب تکلیف از کسی کنند
مسأله: بیع الشرط از انواع خیار الشرط است.

خیار غبن - شرایط خیار غبن:

مسأله: دو چیز در خیار غبن شرط است.

۱. نداشتن قیمت جنس از سوی مغبون

۲. تفاوت قیمت زیاد باشد.

مسأله: ظهور غبن شرط شرعی پیدایش این خیار است.

مسأله: خیار غبن به این امور ساقط می‌شود.

۱. اسقاط

۲. اشتراط

۳. تصرف مغبون به گونه‌ای که مسقط باشد

۴. تصرف مشتری مغبون پیش از علم به غبن به گونه‌ای که آن را از ملک خود بیرون کند.

مسأله: خیار غبن در همه انواع معاوضه جاری است.

مسأله: آیا خیار غبن به صورت فور است یا «تراخی»

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری - بیع

فقه عالی (۷)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشیناز: فقه عالی (۶)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی

سرفصل:

پنجم: اختیار تأخیر:

شرایط اختیار تأخیر

۱. تحویل نگرفتن کالا (عدم قبض بیع)

۲. نگرفتن تمام بها (عدم قبض تمام ثمن)

۳. شرط نکردن تأخیر تسلیم

۴. کالا باید، عین یا چیزی شبیه آن باشد

مسئله: چیزهایی که این اختیار را ساقط می‌کند.

۱. اسقاط پس از سه روز

۲. شرط سقوط آن در متن عقد

۳. پرداخت بها از سوی مشتری پس از سه روز

۴. گرفتن بهای کالا از مشتری

مسئله: اختیار تأخیر فوری است یا با تأخیر (تراخی)؟

مسئله: اگر کالا پس از سه روز تلف شود به حساب فروشنده است.

مسئله: کالاهای فاسد شدنی یک روز بیشتر مهلت ندارد

ششم: اختیار رؤیت

مسئله: مورد این اختیار، فروش عین شخصی است.

مسئله: فوری بودن اختیار بلافاصله پس از رؤیت

مسئله: این اختیار با خودداری از اقدام فوری، ساقط می‌شود.

مسئله: اختیار رؤیت در همه عقود جریان دارد

مسئله: اختلاف فروشنده، خریدار در زمینه اختلاف اوصاف

مسئله: خرید پارچه‌های که بخشی از آن بافته نشده است.

هفتم: اختیار عیب

مسئله: ظهور عیب در کالا، موجب سلطه مشتری بر اختیار است.

مستقطات اختیار عیب:

۱. تصریح به سقوط در متن عقد

۲. تصرف در کالا

۳. تلف عین کالا - نزدیکی با کنیز مانع از رد اوست - تبعیض (تجزیه معامله) با عیب قبلی

مسئله: موارد سقوط ارش و باقی ماندن حق رد

مسئله: موارد سقوط رد و ارش هر دو - فروش چیزی بدون ذکر عیب

مسئله:

۱. اختلاف فروشنده و خریدار

۲. اختلاف در موجب خیار

۳. اختلاف در مسقط خیار

۴. اختلاف در فسخ سخن در معنای عیب - سخن در برخی افراد عیب

مسئله: باکره نبودن عیب نیست

مسئله: هرگونه بیماری عیب است

خاتمه: چند عیب پراکنده

مسئله: ارش مساوی است با تفاوت صحیح و معیب

مسئله: اختلاف قیمت گذاران

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری - بیع

فقه عالی (۸)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: فقه عالی (۷)

هدف: گذراندن یک دوره فقه استدلالی

سرفصل:

شروطی که عقد به آنها تعلق می‌گیرد - شرایط صحت شرط - احکام خیار

مسئله: اگر خیار از آن اجنبی باشد و بمیرد

مسئله: خیار با تصرف ساقط می‌شود

مسئله: آیا فسخ با خود تصرف ساقط می‌شود

مسئله: غیر صاحب خیار نباید در عین تصرفی کند که مانع فسخ باشد

مسئله: اثر خیار تنها تزلزل ملک است

مسئله: کالای فروخته شده در ضمانت کسی است که خیار ندارد

مسئله: در زمان خیار تسلیم کالا یا بهای آن واجب نیست

مسئله: خیار با تلف کالا، از میان نمی‌رود.

مسئله: در صورت فسخ، کالا با ضمانت در دست خریدار می‌ماند.

نقد و نسیه:

مسئله: اطلاق عقد به معنای نقد است

مسئله: تأخیر در پرداخت بهاء با شرط دقیق زمان جایز است

مسئله: اگر جنسی را نقداً به یک بها و نسیه به بهای بیشتر بفروشد

مسئله: پرداخت بها بیش از وقت مقرر واجب نیست

مسئله: تأخیر در پرداخت قیمت در معامله نقدی جایز نیست

مسئله: اگر چیزی را نسیه بخرد، می‌تواند همان را به فروشنده دیگری نقد بفروشد.

مسئله: هر دو طرف عقد باید آنچه را طرف دیگر، با معامله مستحق شده به او بدهد

مسئله: فروشنده باید کالا را از مزاحم خالی کند

مسئله: خودداری بایع از تسلیم

احکام قبض:

مسئله: از احکام قبض، انتقال ضمان است.

مسئله: تلف ثمن معین از قبل مانند: تلف کالای معین است

مسئله: فروش کالای مکیل و موزون قبل از قبض جایز نیست.

منابع درس:

- مکاسب شیخ انصاری

اصول فقه عالی (۱)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشیناز: اصول فقه متوسط

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

۱. موضوع علم - موضوع علم اصول
۲. انواع وضع در لفظ
۳. استعمال مجازی
۴. به کاربردن لفظ در معنای شخصی و نوعی
۵. الفاظ تنها برای معانی وضع شده نه مرادات
۶. معنای مرکبات همان معانی مفردات است
۷. حقیقت و مجاز و علائم آنها
۸. احوال لفظ
۹. حقیقت شرعیه
۱۰. صحیح و اعم
۱۱. اشتراک لفظی
۱۲. استعمال لفظ در بیش از یک معنی
۱۳. مشتق

منابع درس:

- کتابچه الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۲)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه (۱)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- ماده امر
- صیغه امر
- اجزاء
- مقدمه واجب

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۳)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه عالی (۲)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- مسأله ضد
- حکم امر امر با علم وی به انعقاد شرط آن
- تعلق امر و نهی به طبایع
- نسخ و جوب
- وجوب تخییری
- وجوب کنفایی
- وجوب موقت
- امر به امر
- امر بعد از امر
- ماده نهی
- اجتماع امر و نهی

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۴)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشیناز: اصول فقه عالی (۳)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- آیا نهی ارزشی مقتضی فساد است؟
- مفهوم شرط
- مفهوم وصف
- مفهوم غایت
- مفاد ادوات استثناء
- مفهوم لقب و عدد
- عام و خاص

منابع درس:

- کنایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۵)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه عالی (۴)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- مطلق و متعین

- مجمل و مبین

- قطع

- ظواهر الفاظ

- اجماع منقول

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۶)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه عالی (۲)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- شهرت در فتوی

- خیر واحد

- براءت

- تخییر

- اشتغال

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۷)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه عالی (۶)

هدف: گذراندن یک دوره اصول فقه استدلالی

سرفصل:

- تنبیهات اشتغال

- شرائط اصول

- استصحاب

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

اصول فقه عالی (۸)

تعداد واحد: ۳

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: اصول فقه عالی (۷)

هدف: گذراندن یک دوره اصول

فقه استدلالی

سرفصل:

- تعارض ادله و امارات

- اجتهاد و تقلید

منابع درس:

- کفایة الاصول - ملا محمد کاظم خراسانی

۲. سرفصل دروس تخصصی

رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی

« قواعد فقه (۱) »

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با برخی از قواعد فقهی و بررسی آنها

سرفصل:

مقدمه (تعریف و بیان قاعده فقهی، فرقی آن با قاعده اصولی، اهمیت قواعد فقه، معرفی منابع قواعد فقه مدنی (قاعده لاضرر، نفی عسر و حرج، ید، حجیت سوق مسلم، ضمان ید، اتلاف، غرور، تسلیط، اعراض، استنطاق)

منابع اصلی:

۱. القواعد الفقهیه آیه ... بجنوردی

منابع فرعی:

۱. القواعد الفقهیه آیه، ... ناصر مکارم

۲. قواعد فقه، فاضل لنکرانی

۳. قواعد فقه، محقق داماد

۴. دروس تمهیدیه فی القواعد الفقهیه، ایروانی

«قواعد فقه (۲)»

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشیاز

هدف: آشنایی با برخی از قواعد فقهی و بررسی آنها

سرفصل:

قواعد فقه جزایی و قضایی:

(تاریخچه آیین دادرسی در اسلام و کلیاتی در مورد آن، قاعده بینه، اقرار من ملک، ولایت حاکم بر ممتنع، دادرسی غیابی، نفی سبیل، درأ، اکراه، اضطرار، وزر)

منابع اصلی:

۱. القواعد الفقهیه آیه ... بجنوردی

۲. قواعد فقه محقق داماد

منابع فرعی:

۱. القواعد الفقهیه آیه ... ناصر مکارم

۲. قواعد فقه آیه ... فاضل لنکرانی

۳. دروس تمهیدیه فی القواعد الفقهیه ایروانی

تاریخ تحلیلی فقه و اصول (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: آشنایی با پیدایش و سیر تحول فقه و اصول

سرفصل:

واژه‌شناسی و بررسی تحول تاریخی واژگان، فقه، تفقه، شرع، تشریح، اجتهاد و... کلیات: اهمیت آشنایی با تاریخ علم، تعریف تاریخ علم فقه، پیشینه تاریخی بحث، روشهای تدوین، فواید، معرفی منابع دوره تشریح: عصر نزول وحی تا رحلت پیامبر (ص) در دو دوره مکی و مدنی، بررسی مسأله امکان اجتهاد رسول اکرم (ص)

دوره تفریع و استنباط:

عصر خلفا و کبار صحابه (جریان‌شناسی دو مکتب نص‌گرایی و رأی‌گرایی) عصر تابعان تا پایان قرن اول و زمان پیدایش مکاتب عصر پیدایش مذاهب فقهی (مذهب جعفری و مذاهب اربعه) (بررسی شخصیت پیشوایان مذاهب اربعه و رابطه آنان با یکدیگر و با ائمه اطهار (ع)، حصر مذاهب اهل تسنن در مذاهب اربعه و رکود اجتهاد، ریشه‌ها و پیامدها) دوران گرایش و تحول فقه به حدیث و صف‌آرایی اهل حدیث در قبال فقها و اهل رأی سیر تاریخی و تکاملی مذاهب معروف و غیر معروف و معرفی آثار و نظرات مهم عالمان معروف آنها تحولات جدید فقهی در بین اهل سنت و فکر تدوین فقه مقارن و اندیشه‌الغای مذاهب متن درسی: جزوه استاد با توجه به منابع ذیل

منابع:

۱. تاریخ فقه و فقها، دکتر ابوالقاسم گرگی
۲. ادوار فقه، دکتر محمود شهابی
۳. تاریخ المذاهب الفقهية، شیخ محمد ابوزهره
۴. سلسله مقالات «کلیات تاریخ فقه» از استاد آیه... واعظزاده خراسانی، مجله دانشکده الهیات، دانشگاه فردوسی
۵. تاریخ التشریح الاسلامی، شیخ محمد بک الخضری
۶. تاریخ الفقه الجعفری، سید هاشم معروف الحسنی
۷. الامام الصادق و المذاهب الاربعه، استاد اسد حیدر
۸. تاریخ الفقه الاسلامی، محمد علی سائیس
۹. موسوعة الفقه الاسلامی
۱۰. موسوعة جمال عبدالناصر
۱۱. تاریخ التشریح الاسلامی دراسات فی التشریح، تطوره و رجاله (علی محمد معرض و...)

تاریخ تحلیلی فقه و اصول (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: تاریخ تحلیلی فقه و اصول (۱)

هدف: آشنایی با پیدایش و سیر تحول فقه و اصول

سرفصل:

معرفی منابع استنباط احکام فقهی

جایگاه علم اصول و ادوار آن شامل: دوره پیدایش و تصنیف (تبیین جایگاه زمانی اصول فقه و اصول فقه شیعه و معرفی اصولیان معروف اهل تسنن)، دوران اختلاط، دوره کمال و استقلال تا ظهور اخباریان، دوره اخباریان، نهضت

جدید، عصر حاضر

ادوار فقه شیعی:

دوره نشاط حدیثی و اجتهادی

دوره روشمندی حدیث و اجتهاد

دوره رکود اجتهاد

دوره حیات مجدد فقهی

دوره ظهور حرکت اجتهادی و نوآوری های فقهی

تأثیر انقلاب اسلامی در تطورات فقهی

متن درسی: جزوه استاد با توجه به منابع ذیل

منابع:

۱. تاریخ فقه و فقهها، دکتر ابوالقاسم گرجی
۲. ادوار فقه، دکتر محمود شهابی
۳. مقدمه فوائد الاصول، دکتر محمود شهابی
۴. تاریخ المذاهب الفقهية، شیخ محمد ابوزهره
۵. سلسله مقالات «کلیات تاریخ فقه» از استاد آیه ا... واعظزاده خراسانی، مجله دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی
۶. تاریخ التشريع الاسلامی، شیخ محمد بک الخضری
۷. علم الاصول تاریخاً و تطوراً، علی الفاضل القائینی النجفی
۸. تاریخ الفقه الجعفری، سید هاشم معروف الحسینی
۹. الامام الصادق و المذاهب الاربعه، استاد اسد حیدر
۱۰. مجموعه مقالات «کنگره بررسی اندیشه های سیاسی حضرت امام خمینی (ره)»
۱۱. تاریخ اصول از نگاه شهید صدر
۱۲. موسوعة الفقه الاسلامی
۱۳. موسوعة جمال عبدالناصر

«آیات الاحکام (۱)»

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با نحوه استنباط احکام از آیات قرآن کریم

سرفصل:

مقدمه (اهمیت قرآن و نقش آن در استنباط احکام، معرفی منابع مربوطه)

بررسی آیات مربوط به عبادت (طهارت، صلاه، زکاة، خمس، صوم، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از منکر)

منابع اصلی

۱. کنز العرفان فاضل مقداد

۲. مسالک الافهام فاضل جواد

منابع فرعی:

۱. زبده البیان

۲. آیات الاحکام جزائری

۳. فقه القرآن قطب راوندی

منابع اهل سنت:

۱. تفسیر قرطبی

۲. آیات الاحکام ابن عربی

۳. آیات الاحکام حصّاص

« آیات الاحکام (۲) »

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشیناز

هدف: آشنایی با نحوه استنباط احکام از آیات قرآن کریم

سرفصل:

نکاح (اقسام عقد، تعدد ازدواج، متعه، اسباب تحریم، لوازم، توابع و روافع نکاح) موارث، حدود، قصاص، قضا و شهادت، بیع، مکاسب و سایر عقود و اطعمه و اشربه

منابع اصلی:

۱. کنزالعرفان، فاضل مقداد

۲. مسالک الافهام، فاضل جواد

منابع فرعی:

۱. زبده البیان

۲. آیات الاحکام جزایی

۴. فقه القرآن قطب راوندی

منابع اهل سنت:

۱. تفسیر قرطبی

۲. آیات الاحکام ابن عربی

۳. آیات الاحکام حصاص

« اصول فقه مقارن »

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با دیدگاههای اصولی مذاهب مختلف

سرفصل:

مقدمه (تعریف اصول فقه مقارن، پیشینه تاریخی بحث، فرق بین اصول فقه با اصول فقه مقارن، هدف از مقارنه و تطبیق، موضوع اصول فقه مقارن)

- بررسی تطبیقی ادله احکام یا مصادر تشریح:

الف) بررسی اقوال در حجیت ظواهر قرآن، ب) سنت شامل: موضوع آن، ادله حجیت و اعتبار سنت نبوی، سنت صحابه و سنت اهل البیت (ع) و آراء متقابل در هر کدام، راه وصول به سنت از طریق تواتر، شرایط تواتر، خبر واحد و شرایط حجیت آن، آراء و اقوال در حجیت خبر واحد، بنای عقلا، سیره مشرعه - ج) اجماع: تبیین موضوع و تعریف و جایگاه آن نزد فریقین، بررسی ادله اثبات حجیت اجماع نزد فریقین (د) عقل: تعریف دلیلی عقل و حدود آن نزد مذاهب اسلامی، حسن و قبح عقلی و شرعی، اعتبار دلیل عقل نزد مذاهب اسلامی (ه) قیاس: تحقیق موضوع، ادله حجیت و عدم حجیت، اقسام قیاس - و) استحسان، ز) مصالح مرسله، سد ذرایع، تعارض ادله، اجتهاد و تقلید.

منابع اصلی:

الاصول العامة للفقهاء المقارن، محمد تقی حکیم.

منابع فرعی:

۱. مختصر المنتهی، ابن حاجب مالکی مالکی (مالکیه)
۲. المستصفی من علم الاصول، ابو حامد غزالی (شافعیه)
۳. المحصول من علم الاصول، فخرالدین رازی (شافعیه)
۴. الاحکام فی اصول الاحکام، علی بن محمد آمدی (شافعیه)
۵. اصول الفقه، علی بن محمد السرخسی (حنفیه)
۶. روضة الناظر، ابن قدامه (حنبلیه)
۷. اصول الفقه الاسلامی، وهبه الزحیلی (اصول مقارن)
۸. ارشاد الفحول، محمد بن علی شوکانی (زیدیه)
۹. الاحکام فی اصول الاحکام، ابن حزم (ظاهریه)
۱۰. التشریح الاسلامی، آیه ... مدرسی (امامیه)
۱۱. شرح روضة الناظر (وهابیه)
۱۲. مقدمات ابن رشد

«فقه مقارن ا»

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با فقه مذاهب اسلامی و مبانی آنها

سرفصل:

مقدمه (اهمیت موضوع و معرفی منابع) - مباحث طهارة، صلاة، صوم، زكاة، خمس، حج و تقیه

منابع

جزوه استاد با استفاده از منابع ذیل

۱. کتاب الخلاف، شیخ طوسی

۲. الامام الصادق (ع) والمذاهب الاربعه، اسد حیدری

۳. فقه الامام جعفر الصادق، محمد جواد مغنیه

۴. بداية المجتهد، ابن رشد

۵. الفقه علی المذاهب الاربعه اثر عبدالرحمن جزیری و مذهب اهل البيت (ع)، سید محمد غروی

۶. بحوث مقارنة فی الفقه الاسلامی و اصوله، محمد فتح الدیرری

۷. موافقات شاطبی

«فقه مقارن ۲»

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با فقه مذاهب اسلامی و مبانی آنها

سرفصل:

مباحث معاملات شامل (ازدواج، طلاق، موارث، حدود، قصاص، دیات، بیع، مکاسب محرمه، عقود دیگر)

منابع

جزوه استاد تهیه شده در گروه از منابع ذیل

۱. کتاب الخلاف، شیخ طوسی
۲. الفقه علی المذاهب الاربعه عبدالرحمن جزیری و مذهب اهل البيت (ع) سید محمد غروی
۳. الامام الصادق و المذاهب الاربعه، اسد حیدر
۴. بدایة المجتهد، ابن رشد
۵. الفقه علی المذاهب الخمسة، محمد جواد مغنیه
۶. مبانی تکملة المنهاج، آیه ... خوئی
۷. مستند تحریر الوسیله، مطهری
۸. موسوعة الاحکام الشرعیة المیسرة من الكتاب والسنة (مجمع البیان الحدیث) سمیح عاطف الزین.
۹. بحوث مقارنۃ فی الفقه الاسلامی و اصوله، محمد فتح الدریری
۱۰. موافقات شاطبی

مبانی فقهی برخی از اصول قانونی اساسی جمهوری اسلامی

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

هدف: آشنایی با برخی از زمینه‌های فقهی قانون اساسی از طریق مقارنه بین اصول قانون اساسی و نصوص دینی و مباحث فقهی مربوط به آن

سرفصل‌ها:

الف. تبیین ماهیت نظام جمهوری اسلامی، دو رکن جمهوریت و اسلامیت و ارتباط میان آن دو، مفهوم ابتدای نظام سیاسی بر اصول و مبانی دینی، اصل حاکمیت مطلق الهی و ابزارهای تحقق آن، بررسی شبهه تضاد میان اصل حاکمیت خداوند و حاکمیت مردم بر سرنوشت خویش

ب. ولایت فقیه و رهبری در نظام جمهوری اسلامی، تفسیر معنای ولایت فقیه، وظایف، مسؤولیت‌های ولی فقیه، صفات رهبری، کیفیت نصب و عزل رهبری،...

ج. اهداف و مقاصد نظام جمهوری اسلامی: تحقق عدالت در تمامی زمینه‌ها، رشد و تعالی معنوی و فرهنگی جامعه، مبارزه با تمامی جلوه‌های فساد و تباهی، تحقق اصل کرامت و آزادی انسان توأم با مسؤولیت و تأمین حقوق اساسی تمامی اقشار جامعه، حفظ استقلال و عزت و سربلندی کشور اسلامی و...

د. حاکمیت مردمی و مردم سالاری دینی: تبیین اصل حاکمیت مردم بر سرنوشت خویش، زمینه‌های مشارکت عمومی در تعیین سرنوشت و چگونگی تکیه بر آراء عمومی در اداره امور کشور، نظارت عمومی مردم و امر به معروف و نهی از منکر و حق انتقاد، نقش مردم در پذیرش اصل نظام جمهوری اسلامی.

ه. برخی مبانی فقهی در بخش اقتصاد: نفی فقر و تبعیض، تأمین نیازهای اساسی، مالکیت دولت بر ثروتهای عمومی، جلوگیری از تمرکز ثروت و تداول آن در بخش‌های خاص، حرمت مالکیت خصوصی، التزام دولت به اخذ ثروتهای نامشروع و...

و. مبانی فقهی سیاست خارجی: نفی هرگونه سلطه‌جویی، اتحاد و ائتلاف ملل اسلامی، حمایت‌های انسانی از مسلمانین و مستضعفین، روابط صلح‌آمیز با دول غیر محارب...

مبانی فقهی در بخش حقوق جزا: تبیین اصل برائت عمومی، مصونیت عمومی از جهت جان، مال، حیثیت و حقوق، ممنوعیت تعقیب، دستگیری شکنجه و تجسس در امور خصوصی مردم، لزوم مستدل بودن احکام دادگاهها و صدور اجرای احکام کیفری صرفاً از طریق دادگاه صالح رسمیت حق دادخواهی و رجوع به داوری برای عموم مردم.

منابع پیشنهادی

ولایت فقیه: عبدالله جوادی آملی

الولاية الفقیه و فقه الدولة الاسلامیه: حسینعلی منتظری

فقه الحدود والتعزیرات: عبدالکریم موسوی اردبیلی

فقه سیاسی (جلد اول و دوم) عباسعلی عمید زنجانی

رابطه فقه با حقوق

هدف: آشنایی با رابطه فقه اسلامی با حقوق موضوعه و تاثیرگذاری فقه در تدوین حقوق

سرفصلها و عناوین:

بررسی واژگان موضوع: فقه، حقوق، قانون، شریعت، تشریح، تقنین، حق، حکم، معانی و مدالیل لفظی و اصطلاحی آن.

مباحث مقدماتی:

پیشینه بحث رابطه فقه و حقوق

- ضرورت قانون و حقوق در حیات اجتماعی انسانها
- سیر تاریخی وضع قانون در جوامع بشری، اصول و اهداف و عوامل تضمین کننده اجرای قوانین
- نقش و تاثیر مذهب در قوانین ملل باستانی و تاثیر متقابل قوانین ملل باستانی در مذهب
- مقایسه ویژگیهای قوانین و تشریحات الهی با قوانین و حقوق موضوعه بشری
- نسبت بین اخلاق با فقه و حقوق و چگونگی نفوذ اصول اخلاقی در قوانین حقوقی
- نظام‌های حقوقی در ادیان بزرگ الهی و اسلام، آراء متفکرین غربی پیرامون نظام حقوقی اسلام و بررسی آنها
- تحول فقه اسلامی در ادوار گوناگون آن، پیدایش علم حقوق و تطور آن، مهم‌ترین نظام‌های حقوقی در جهان
- بررسی گستره دلالت‌های فقهی و توانایی فقه برای تنظیم نظام حقوقی متناسب با نیازهای عصر حاضر.

رابط فقه و حقوق، مشابهت‌ها، مفارقت‌ها:

- موضوع و حقوق و قلمرو و نفوذ هرکدام
- نسبت بین فقه و حقوق از حیث اهداف و فوائد
- رابطه فقه و حقوق از حیث منابع، منابع خاص در فقه اسلامی، منابع در حقوق موضوعه منابع مشترک، عرف، بنای عقلا، عقل و غیره.
- تاریخچه قانونگذاری براساس فقه و تدوین دواوین حقوقی در بلاد اسلامی و تحول احکام فقهی به موارد قانونی، دوران عباسیان، خلافت عثمانیان و غیره.
- بررسی میزان نفوذ حقوق اسلامی در غرب و تاثیر آن در پدید آمدن نظام‌های حقوقی در اروپا
- بررسی میزان تاثیرپذیری مقررات حقوقی کشورهای اسلامی از حقوق غرب
- تقسیمات در فقه و حقوق
- بحث تفصیلی پیرامون مقایسه احکام و قوانین فقهی با موضوعات حقوق اساسی، مدنی، کیفری، تجاری، بین‌المللی و غیره به تفکیک
- تاثیرگذاری دستاوردهای دانش بشری و تحولات اجتماعی در بروز استنباطات نوین فقهی
- سیر تاریخی تدوین قوانین حقوقی در ایران، قبل و بعد از نهضت مشروطه و نظام جمهوری اسلامی
- بررسی میزان کارآمدی و توفیق نهادی قانونگذاری در جمهوری اسلامی برای حل معضلات حقوقی و قانونی کشور

منابع

- جزوه استاد برگرفته شده از منابع زیر:
- مجموعه مقالات استاد واعظ زاده خراسانی در نشریه دانشکده الهیات مشهد
- مکتب‌های حقوقی اسلام، محمد جعفر لنگرودی
- فلسفه حقوق و مقدمه علم حقوق، ناصر کاتوزیان
- علم القانون و الفقه الاسلامی، سمیر عالیه
- فلسفه قانونگذاری، در اسلام محمد مصدق، ترجمه اسماعیل گلستانی
- رابطه فقه و حقوق، مصطفی میراحمدی زاده

بررسی مسائل جدید فقهی به شیوه استنباطی

تعداد واحد: ۲

هدف: آشنایی با مسائل مستحدثت فقهی و روش استنباط احکام آنها

موضوعات:

بحث مقدماتی:

کلیاتی در باب پویایی و جامعیت فقه شیعه و همپایی آن با تحولات زمان و توانایی پاسخگویی به نیازهای بشری مسائل اقتصادی:

۱- معاملات بانکی؛ ۲- قرارداد بیمه؛ ۳- حقوق معنوی یا مالکینهای فکری؛ ۴- صنعت گردشگری؛ ۵- رابطه خمس و زکات با مالیاتهای حکومتی؛ ۶- بخت آزمایی

مسائل پزشکی:

۱- تشریح و پیوند اعضا؛ ۲- باروری مصنوعی؛ ۳- تغییر جنسیت؛ ۴- مرگ مغزی؛

مسائل اجتماعی و فرهنگی:

۱- کنترل جمعیت و عقیم سازی؛ ۲- طهارت و نجاست اهل کتاب؛ ۳- نقاشی و مجسمه سازی

مسائل متفرقه:

۱- ذبح با آلات جدید؛ ۲- اثبات دعاوی، جرائم و نسب با ابزار و وسائل جدید

متن درسی: جزوه استاد

منابع عمومی :

۱- بحوث فقهیه (تقریرات درس آیه الله شیخ حسین حلی)

۲- بحوث فقهیه، آیه الله ناصر مکارم شیرازی

۳- کلمات سدیدة فی مسائل جدیدة، آیه الله مومن

۴- المسائل المستحدثة، سید محمد صادق روحانی

۵- فقه الموضوعات الحدیثه، سید محمد صدر

۶- ابحاث اجتهادیه فی الفقه الطیبی، محمد سلیمان الاسقر

۷- مجله فقه اهل البیت (۶)

۸- بحوث فی الفقه المعاصر (۲ جلد) حسن الجواهری

منابع اختصاصی بحث بیمه:

۱- ماخذ شناسی بیمه، محمد هادی طلقی

۲- قرارداد بیمه در حقوق اسلام و ایران، توفیق ایمانی

۳- التامین و موقف الشریعة منه، سید محمد صادق روحانی

« کلیات علم رجال »

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با کلیات علم رجال و کوشش دانشمندان در معرفی راویان

سرفصل:

تعریف علم رجال، موضوع آن و رابطه آن با علم حدیث، نیاز به علم رجال (بررسی ادله طرفداران و مخالفین آن) پیدایش علم رجال و سیر تدوین آن و طبقه‌بندی رجال شیعی و سنی، توثیقات خاص (نصن معصوم (ع)، نصن یکی از اعلام رجالی)، توثیقات عام، (اصحاب اجماع، مشایخ ثقات)، آشنایی با فرق شیعه و سنی، آشنایی با اصطلاحات مورد نیاز از قبیل اصل، اصول اربعه، کتاب، مصنف، نوادر... آشنایی با کتب اربعه شیعه و صحاح ست اهل سنة

منابع اصلی:

جزوه آشنایی با کلیات علم رجال، تهیه: پژوهش دانشگاه علوم اسلامی

منابع فرعی:

۱. کلیات فی علم الرجال، جعفر سبحانی
۲. مقدمه ترتیب اسانید کافی، آیه... بروجردی
۳. رجال الخاقانی، علی خاقانی
۴. مقدمه علم رجال (معجم رجال) آیه... خوئی
۵. مقدمه تهذیب الکمال، جمال‌الدین یوسف مزنی
۶. موسوعة الرجالية، آیه... بروجردی «با مقدمه استاد واعظزاده»

«مصطلح الحديث»

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیشیاز

هدف: اصطلاحات علم الحديث

سرفصل:

تعريف حديث، خبر، سنت، روایت و تفاوت آنها - اشاره به انواع علوم حديث و تعريف مصطلح الحديث - پيدایش اصطلاحات نزد فریقین - تقسیم کلی حديث به چهار قسم (صحيح، موثق، حسن، ضعيف) - مصطلحات حديث (متنی، سندی و مشترک) - اقسام حديث ضعيف - وضع حديث، اسباب و علائم آن - تدليس، عوامل و احکام آن - طرق تحمل حديث، شروط و آداب آن.

منابع اصلی:

اصول الحديث، جعفر سبحانی

اصول الحديث، عبدالهادی فضلی

منابع فرعی:

۱. الرعاية في علم الدراية، شهيد ثاني

۲. دراية الحديث، استاد شانه چي

۳. وصول الاخبار الى اصول الاخبار شيخ حسين بن عبدالصمد عاملي

۴. دانش دراية الحديث، محمد حسن رباني

۵. مقياس الهداية، مامقاني

«زبان خارجی»

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز

هدف: آشنایی با زبان فنی و اصطلاحات آن

سرفصل:

مداخله‌هایی از قبیل فقه، اصول فقه، تحولات اصول فقه، اسلام، ادیان، و...

منبع اصلی

The Encyclopaedia of Islam

The New Encyclopaedia Britannica

Encarta Encyclopaedia

Roots of Religion

جمهوری اسلامی ایران
رأست فرهنگت و آموزش عالی

بسم الله

تاریخ ۱۳۷۴/۱۱/۲۵

شماره ۱۱۳/۲۶۶۳

دستور العمل اجرایی موضوع کاهش سقف واحدهای درسی
دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد
مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۲۳

- ۱- گروه‌های برنامه ریزی موظفند حداکثر ظرف مدت ۶ ماه برنامه‌های مصوب مربوط به خود را بازنگری کرده و سقف واحدها را تا حد مجاز کاهش دهند.
- ۲- برنامه‌های اصلاح شده از تاریخ ابلاغ، برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم الاجرا است.
- ۳- دانشجویان شاغل به تحصیل می‌توانند بر اساس سقف تعیین شده در برنامه جدید، به تشخیص گروه آموزشی، به سه ذی ربط و بارعایت شرایط زیر فارغ التحصیل شوند:
  - ۲-۱: واحدهای درسی الزامی دوره را اعم از عمومی، پایه، اصلی و تخصصی تا سقف مجاز در برنامه جدید، گذرانده باشند.
  - ۲-۲: برای رشته‌هایی که هنوز برنامه جدید آنها ابلاغ نشده است، سقف واحدها در دوره کارشناسی برای رشته‌های فنی و مهندسی ۱۴۰ واحد و برای سایر رشته‌ها ۱۲۵ واحد و برای دوره کارشناسی ارشد ۲۲ واحد است.
  - ۲-۳: آن دسته از دانشجویانی که در جدول بند ۲-۱ قرار نمی‌گیرند یعنی تعداد واحدهای گذرانده شده آنها کمتر از حد مجاز است، می‌توانند از تکمیل تحصیلی بعد کمبود واحدهای درسی خود را تا سقف تعیین شده برابر برنامه جدید بگذرانند، در این صورت:

الف: کلیه واحدهای گذرانده شده قبلی دانشجوی، حتی اگر در برنامه جدید حذف شده باشد، پذیرفته می‌شود.

ب: در سبانی که در برنامه جدید با تعداد واحد کمتر یا بیشتر عرضه شده‌اند و دانشجویان در سبها را قبلاً گذرانده است، بر اساس همان تعداد واحد گذرانده شده از وی پذیرفته می‌شود و نیازی به گذراندن واحدهای اضافی برای آن دروس را ندارد.

ج: گذراندن سبانی از برنامه قدیم که در برنامه جدید حذف شده است، برای دانشجویانی که آن دروس را نگذرانده‌اند الزامی نیست.

د: برای فراغت از تحصیل در دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد پیوسته گذراندن کلیه دروس عمومی (مصوب جلسه ۲۸۲ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۰ شورای عالی برنامه ریزی) الزامی است.

مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی، مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۲۳ در مورد دستور العمل اجرایی کاهش سقف واحدهای درسی دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد صحیح است جهت اجرا ابلاغ شود.

دکتر سید محمد رضا چاشمی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی و

معاونت محترم آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و

رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی

خواهشمند است دستور فرمائید به واحدهای مجری اصلاح نماید.

سید محمد کاظم نائینی

رئیس هیأت عالی برنامه ریزی

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۲۳

شماره: ۲۳/۳۶۴۹

بیوست

بیت عالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

حداقل و حداکثر واحدهای درسی درمقاطع مختلف آموزش عالی
(مصوبات جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۵ و ۱۳۷۳/۱۱/۹)

شورای عالی برنامه ریزی

شورای عالی برنامه ریزی به پیشنهاد گروههای برنامه ریزی و براساس بازنگری روی برنامههای آموزشی، حذف دروس ناموفق و واحدهای غیرضرور و ادغام شاخهها در بعضی از رشتههای تحصیلی، حداقل و حداکثر واحدهای درسی مقاطع مختلف آموزش عالی را به شرح زیر تصویب کرد این مصوبات از تاریخ تصویب قابل اجرا است و به موجب آن مصوبات قبلی لغو میگردند.

۱- دورههای کارشناسی حداقل ۶۷ و حداکثر ۷۲ واحد
۲- دورههای کارشناسی حداقل ۱۳۰ واحد و حداکثر ۱۳۵ واحد (برای رشتههای مختلف فنی و مهندسی حداکثر ۱۴۰ واحد)

۳- دورههای کارشناسی ناپیوسته حداقل ۶۵ و حداکثر ۷۰ واحد

۴- دورههای کارشناسی ارشد ناپیوسته حداقل ۲۸ و حداکثر ۳۲ واحد (که از این تعداد ۴ تا ۱۰ واحد اختتامی به پایان نامه دارد).

۵- دورههای کارشناسی ارشد پیوسته حداقل ۱۷۲ و حداکثر ۱۸۲ واحد

۶- دورههای دکتری Ph. D. حداقل ۴۲ و حداکثر ۵۰ واحد (که از این تعداد ۱۶ تا ۲۰ واحد می تواند اختتامی به رساله داشته باشد).

در این صورت:

الف: گروههای برنامه ریزی موظف اند کلیه برنامههای مصوب رشتههای مربوط به خود را بررسی کرده و با حذف واحدهای غیر ضرور، سقف واحدها را در مقاطع مختلف تحصیلی به سطح تعیین شده فوق کاهش دهند.

ب: این تقلیل واحدها و برنامههای جدید برای دانشجویان ورودی سالهای تحصیلی ۱۳۷۳-۷۴ و بعد از آن قابل اجرا است.

ج: دانشجویان ورودی قبل از ۱۳۷۳ نیز میتوانند وضعیت تحصیلی خود را با برنامه جدید تطبیق دهند، در این صورت تطبیق واحدها و دروس با برنامههای جدید حسب مورد برعهده شورای آموزشی گروه یا کمیته تحمیلات تکمیلی آن مؤسسه ذی ربط است.

رای صادره جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی در خصوص تقلیل واحدهای درسی در مقاطع مختلف تحصیلی صحیح است به هرگاه اجرا گذارده شود.

دکتر سید محمد فرهادی شعبی کلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
معاونت محترم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
و رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

سید محمد کاظم نائینی

۳۱۹

مدیر شورای عالی برنامه ریزی